

Streszczenie

Głównym motywem niniejszej pracy było podkreślenie roli analogii w okresie przyswajania struktur morfologicznych języka oraz zmiana podejścia w postrzeganiu analogicznej twórczości wyrazowej nie jako błędów językowych, lecz jako jednego z etapów rozwoju mowy, niezbędnego podczas uczenia się reguł (gramatycznych) języka.

Zainteresowanie problematyką wnioskowania przez analogię oraz rozwijanie i weryfikowanie tej umiejętności na gruncie badań lingwistycznych jest w ostatnich latach nieco większe. Publikacje skoncentrowane wokół tego zagadnienia odnoszą się głównie do zjawisk fonetycznych, semantycznych oraz wybranych zagadnień leksykalnych. Analizując podsystem morfologiczny, w polskiej literaturze przedmiotu pojawiają się w większości takie opracowania, które omawiają działanie analogii w tworzeniu oryginalnych konstrukcji słowotwórczych. Niewiele jest prac, które w opisie innowacji leksykalnych ujmowałyby kategorie fleksyjne, stanowiące podstawę tworzenia form gramatycznych danego leksemu. Jeśli takowe się pojawiają, to mają charakter jednostronny (podmiotowy), w którym nowo powstałe formy rozpatruje się w kategorii błędu gramatycznego. Przeprowadzone pod tym kątem badania empiryczne miały także na celu spojrzenie w sposób całościowy na proces akwizycji systemu językowego oraz podkreślenie wagi zjawisk językowych, które zachodzą w obrębie fleksji oraz słowotwórstwa.

Celem zbadania wpływu rozumowania przez analogię na budowanie systemu językowego, poddano obserwacjom studwudziestoosobową grupę dzieci w wieku od dwóch do czterech lat. Uczyniono to w trzech placówkach: żłobku oraz dwóch samorządowych przedszkolach. W zależności od wybranego miejsca, badania trwały od czterech do pięciu miesięcy i polegały na systematycznej, cotygodniowej obserwacji oraz rejestrowaniu wypowiedzi dzieci podczas zabaw swobodnych. Taki sposób działania był podyktowany chęcią uzyskania pełnych zachowań językowych. Dla zgromadzenia jak najbogatszego materiału, zapisywano i nagrywano wszelkie realizacje językowe. Uwzględniono także kontekst wypowiedzi, pozwalający zidentyfikować wyraz podstawowy. Co więcej, wyłączono z badań dzieci, które wykazywały nieprawidłowości w kształtowaniu się systemu językowego.

Niniejsza praca ma charakter dychotomiczny – składa się z części teoretycznej oraz analitycznej. Otwiera ją wstęp, będący wprowadzeniem do podjętego problemu badawczego oraz zakończenie stanowiące syntezę informacji wynikających z przeprowadzonych badań.

W części teoretycznej przedstawiono biologiczne uwarunkowania komunikacji językowej, ze szczególnym uwzględnieniem mózgowej organizacji funkcji językowej. Opisano także mechanizm naśladownictwa w kontekście znaczenia dla rozwoju języka. Skupiono się również na scharakteryzowaniu etapów nabywania systemu językowego, które stanowiły zbiór informacji płynących z wielu periodyzacji rozwoju mowy, wyznaczonych przez językoznawców. Wyjaśniono znaczenia mechanizmu wnioskowania przez analogię dla budowania wiedzy o strukturze języka. Przedstawiono także zarys historyczny, odnoszący się do pojmowania zasady podobieństwa na przestrzeni wieków. Rozdziałem zamykającym część teoretyczną był przegląd dotychczasowych badań weryfikujących rolę analogii w procesie kształtowania systemu językowego. Zawarto w nim również cel pracy oraz hipotezy badawcze.

Z kolei, w części analitycznej, liczącej cztery rozdziały, omówiono metodologię badań własnych, opisano grupę badawczą oraz dokonano oceny poziomu kompetencji językowych dzieci przynależnych do różnych placówek. Na podstawie zgromadzonego materiału, sklasyfikowano powstałe formy i formacje wyrazowe, wyznaczono przyczyny sprzyjających tworzeniu innowacji leksykalnych. Oceniono także wpływ myślenia przez analogię na powstawanie wyrazów pochodnych

W zakończeniu pracy przedstawiono wyniki badań, które posłużyły do zweryfikowania prawdziwości postawionych hipotez.